

4
Af H. J. Heikel medelt bref af 3° XII 96 öfverlämnad till H. J.

Rosena N° 17, 12, 15, 6, 44,
å

Päivänieimi i Lempiälö socken.

Röset No 17.

A. Läge och utseende före undersökningen.

Röset är ett af de största på Paimiemi udden och reser sig på södra sidan om den genom och emellan de fasta fornlämningsdragna nya landsvägen från Vesilähti-kyrka till Lempois-järnvägsstation. Röset, som betäcks af en jämn, frodig torf, mäter 10 meter i längd i öster och väster samt 9 meter i bredd, och synes detsamma vara uppkastadt omkring en större s. k. silmäkivi, som höjer sig 1 m. öfver torfven, och hvars öfre yta har en längd af 4 metr. och en bredd af 3 m. På torfven, som betäcker röset, växer några buskar, och har en och annan ur densamma framskymtande sten bortsläpats till brobyggnad. Föräfrigt tyckes röset vara orubbadt.

B. Undersökning.

a) Rösets byggnad.

Till sin byggnad befanns röset vara sammansatt af stenar, hvilka varierade emellan mindre af en knytnäfves storlek och större af ungf. en half kubikmeters innehåll, samt af grusartad med kraftig matmjylla uppblandad jord, uti hvilken stenarna lägo inbäddade. Dessa voro uppkastade utan någon ordning och kunde vid rösets fot någon afsektlig stensättning icke iakttagas. I synnerhet de mindre stenarna visade, att de varit utsatta för stark beröring med eld. Vid roten af silmäkivi var röset på den norra sidan 1 m. hög, på den södra något lägre. Från silmäkivi's norra gräns begynner den ursprungliga marken slutta

åt söder mot den nedanom liggande ången, öfver hvil-
ken Aventalakti, en vik af Tautosenselkä, fordom botjade.

Vid foten af rösets sydvästra hörn vidtaga någ-
ra öfver jordytan synliga större och smärre ste-
nar, hvilka göra intryck af att bilda ett särskildt
mindre röse. Detta röse undersöktes blott i den mån
detsamma kom i gemenskap med det större röset.

b) Fynd.

Under det röset blottades genom tarfvens af-
dragande gjordes ett och annat fynd af forn-
saker. Då det under fortsatt undersökning visade
sig att samtliga ganska talrikt uti röset påträff-
ade fornsaker af metall jämte några kvartstyk-
ken befunnos ligga i nivå med de förut funna, kun-
de här konstateras en fast fornlämning från järn-
åldern förut okänd för den Finland rörande arkeo-
logiska forskningen.

Churu ofvannämnda fornsaker sålunda ursprung-
ligen måste hafva legat blottade ofvanpå röset
eller på sin höjd betäckta af ett tunt lager af mat-
mylla, funnos dock djupare i röset till och med
vid dess botten groft förfärdigade krukskärfvor, slagg,
snäckskal, en glasbit (se nedan N: 24-26).

Här uppräknas fynden, (N: 1-23 anträffades
ofvanpå röset) och motsvarar nummern för före-
målet i denna förteckning nummern för dess resp.
fyndställe uti bifogad planteckning af röset.

N: 1. Med tånge försedd spjutspets af järn, som of-
vanom det spetsigt-ovalade bladet är vinkelböjd.

N: 2-4. Tre fragment af järnspjut, hvilka varit för-
sedda med tånge och hullingar.

N: 5. Spjutspets af järn med fragmentarisk holk,

- hvars spetsigt-ovala blad vikits tredubbelt.
- N° 6. En spjutspets fragmentariska blad af järn, hvars bägge midtkanter äro skarpt upphöjda.
- N° 7. Spetsen af en bredbladig spjutspets af järn utan midtkanter.
- N° 8-11. Fyra fragment af tvåäggade svärd af järn, af hvilka 2 midtdelar, 1 öfverdel med tånge och 1 nedre del, hvars yttersta spets är afbruten.
- N° 12-14. Tre fragment af enäggade svärd eller större knifvar af järn med tånge, af hvilka två hafva bladen ornerade med 2:ne längsgående inristade ränder, under hvilka 2:ne punserade rader af uti det ena föremålet triangelformade uti det andra spetsigt-ovala fördjupningar löpa parallellt med ränderna.
- N° 15. Föremål af järn, okänt för hvilket ändamål. Förut hafva liknande i Finland anträffade föremål (se t. ex. Mussets katalog n° 2163, 8; 2272, 32; 2890, 12) kallats „pisk.“
- N° 16-17. Tvänne fragment af sköldbuckla af järn.
- N° 18. Del af hästmunlag af järn.
- N° 19. Spik af järn.
- N° 20. ^{hända} Håstskoformigt med näl försedt spanne af järnten, hvars ändor äro uppåt rullade i spiral. Äfven förut har ett järnspanne af detta slag anträffats i ^{Finland} Vaivaniemi (se Mussets Katalog 2524, 21-22; 2548, 14; 2558, 5; 3151, 42 (fragmentariskt). Under den senare delen af vår finska järnålder och efter kristendomens införande röja dessa spännen en rik utveckling och tillvärkas då vanligtvis af annan metall än järn. Då de under denna senare tid förekomma af järn få de en större och bastantare form, samt sluta utom i spiral ^{bl.a.h.} afven i s. k. Kalbenenden (se Mussets katalog 3150, 9).

Fig. 4.

Af de äldre ostbaltiska järnålders fynden kan endast det vid Kuckers i Estland gjorda fyn. det förste ett fragmentariskt exemplar af järn af nu i Pajvänniemi funna tidiga typ (se R. Hausmann, Grabfunde aus Estland Taf II, 23). Enligt Hausmannbeskrifver sig detta spänne från en senare tid än det 2-3 efterkristliga seklet.

I Nassau vid slottet Salburg nära Homburg v. d. Höhe är äfvenledes ett dylikt spänne af järn anträffadt och anses tillhöra den romerska järnåldern. (se Lindenschmit, Rom-germ. Centralmuseum XXI, 15.)

I en något afvikande form förekomma dessa spännen talrikt i södern jämte mynt från den första romerska kejsartiden.

I Hercegovina har uti distriktet Bilek i en tumulus med „skelettbestattung“ ett spänne af brons liknande vår finska typ anträffats och hänföres till Hallstatt-perioden (se Wissenschaftliche Mittheilungen aus Boenien und Hercegovina. Viertes Band sid. 37. fig 7.)

Churu denna typs spår sålunda kunna följas ända till järnålderns första tider i Europa, är dess uppträdande i Finland först ungefär omkr. 500 efter Kr. (se nedan) och dess afsaknad vid denna tid i andra länder att betrakta som ett för våra finska förhållanden särskildt utvecklingsstadium. Kulturmeddelandet är främmande, men forna. ken är en frukt af inhemsk fabrikation.

Fig. 3.

N° 21. Halften af ett bronsspänne, som bildas af två spänne djur (ormar?), hvilka slingra sig om hvarandra; Ett något mindre dylikt spänne churu mera fragmentariskt än detta, är funnet i Laitila socken i Raitiusmäki (M. Kat. 2548, 588). Af samma

Fig. 1. typ äro i Cura socken i Karäjämäki 2 stycken funna, af hvilka det ena bildas likasom detta af två djur, det andra af blott ett djur (M. Kat. 2001, 2; 2995, 7). I Iso-kyrö socken i Orismala är äfven funnet ett spänne af 2 djur sammanviradt (M. Kat. 2441, 31). Mig vetterligt äro samtliga dessa spännen af denna typ okänd utom Finlands gränser. Enligt mundtligt meddelande af magister A. Hackman skulle nationalmuseum i Stockholm äga 2^{ne} spännen af denna typ. Detta bevisar dock icke våra spännens svenska ursprung, eftersom de här äro funna i större antal, samt förete dessutom en typvariation, så att icke ett är alldeles likt ett annat. Allt detta bevisar att dessa spännen utgått ur finske industriidkares händer. Men likasom ~~hos~~ det föregående hästskoformiga spännet har äfven denna spännstyp, hvad dess ornamentik beträffar, ett främmande kulturinflytande. Atti dem spåras nämligen inflytelser hvilka under folkvandringstiden gjorde sig gällande för den norden säregna djurornamentiken.

Fig. 5. No 22. Hälften af den gjutna "strängen" af en s. k. Armbrustfibel. För första gången anträffas spännet i sitt förevarande utvecklingsstadium med gjuten "sträng" uti finsk jord. Liknande spännen förekomma talrikast uti Niemens och Diinas dal, (se Hans Hildebrand, Spännets historia, sid 188; Katalog der Ausstellung zum I archäologischen Kongress in Riga 1896, sid. XXIV); Delvis kommer spännet tidigt hvad utstyret beträffar under inflytande af den nordiska djurornamentiken; detta bevittnar bl. andra det nu i Pääväniemi funna fragmentet. Då detta spänne alltså tillhör ett annat land är dess enstaka förekomst hos oss i alldeles samma utvecklingsstadium att anse icke såsom beroende på endast kulturmed-

delande utan på dettas motsats import. Denna typ
utvecklas sedermera mångsidigt under en senare
del af järnåldern på ofvannämnda och andra ut-
ländska områden. Ett af dessa utvecklingsstadier
befinnes vara gemensamt med en från Finland
känd form (se ^{Fig. 8.} Mussets katalog N° 2163, 18.). Hvad
denna spänntyps kronologi för det tidigare utveck-
lingsstadiet, hvarom äfven P^räiväniemi fyndet vittnar,
beträffar, lämna därom ofvan anförda citater inga
bestämda uppgifter. Hildebrand anser dem vara
senare än det 3:je seklet. Vid Grabin i Kurland
äro tvänne spännen funna, af hvilka det ena står
P^räiväniemi-fragmentet mycket nära. (Afbildade
Fig. 6-7. af J. R. Aspelin, Antiquités Nord-Finno-Ougrien fig. 1846,
1847). Då närmare fynduppgifter därom saknas, hu-
ruvida dessa spännen anträffats tillsammans el-
ler icke, kan i anseende till att, såsom här ne-
dan skall framhållas, för det under fig. 1847 i sist-
nämnda planschverk afbildade spännet säkrare tids-
bestämning finnes, för det under fig. 1846 afbildade
spännet icke tiden på grund där af ~~kan~~ an-
gifvas. Vid Daumen i kretsen Wartenburg äro nämnde
Fig. 7. spännen af det förra slaget funna, och hänföras
Fig. 6. jämte det öfriga grafgodset till 5:te århundra-
Fig. 7. det (se Sitzungsberichte der Alterthumsgeellschaft
Proussia, 19 Heft. Tafel, II, 3, Tafel IX, 2, se äfven Cen-
tralblatt für Anthropologia, Ethnologia und Urge-
schichte 1 Band sid 69-70.) Samtliga sistnämnda spän-
nen röja en fullständig mellanjärnålders karaktär
(se J. Undset, Jernålderens Begyndelse i Nord-Euro-
pa, sid 148.) Tiden för de spännen åter till hvilka
P^räiväniemi fragmentet bör räknas, anser Undset icke
falla före 400. Vilkendera af dessa spänmarter
skall anses vara äldre synes vara svårt att afgöra.

Tillsvidare äro vi hågade att anse dem för samtidiga d. v. s. räknas till det 5:te seklet efr. Kr. Ett till samma tidigare form hörande spänne är funnet vid Malla i Estland (se R. Hausmann, Grabfundes aus Estland Tafel III, 1.); enligt texten på sid. 20 i nämnda arbete anses spännet tillhöra tiden omkring år 500. På grund af det anförda är jag böjd att hänföra ^{P¹}Paivaniemi-spännfragmentet till omkring sistnämnda tid. Härmed angifves tidsbestämningen för rösets N° 17 tillkomst.

N° 23. Fyra stycken kvarts, hvilka anträffades å 4 särskilda ställen i röset.

N° 24. Slagg på 1½ meters djup, hvarvid på detta ställe äfven talrikast anträffades krukskärvoor.

N° 25. Musselskal på ½ m. djup, sådant har äfven förut funnits i ett annat röse å ^{P²}Paivaniemi.

N° 26. En glasbit på ½ m. djup; en sådan äfven förut anträffats å Paivaniemi.

Ur röset uppsamlades dessutom som sagdt omkr. 1½ kappe krukskärvoor. Bemödandena på museet att af dessa skapa någonting helt har icke krönts med framgång; endast så mycket har framgått, att åtminstone ett af kärlen undertill haft en rund plan yta. Detta och äfven det grofva arbetet skärvoorna i äfrigt förte, antyda, att krukorna förfärdigats utan drejkielva. När en kruk drejas på skifva, får den vanligtvis en särskild profilerad fot som tjänar densamma till stöd under förfärdigandet och sedan i den praktiska användningen, så t. ex. i den grekiska keramiken. Den åter som formar ett lerkärl i handen, föredrar en jämn rundad undersida. Ofta bibehålles bottenrundning och måste då en särskild fot användas på hvilken kärlet stödes. Denna fot kan ha

olika form och vara af sten eller af bränd lera. Underlag af det sistnämnda slaget äro allmänna t. ex. i Schweitz påbyggnader. (se Karbgerf. Nordisk Oldkyn-
dighed og Historie 1896, II Rakke 11 Band 1 Heft. sid. 25-6.)

Endast en enda bränd benskärfa anträffades i röset, men har jag icke antecknadt på hvilket djup denna skärfa låg.

Röset No 12.

A. Lage och utseende före undersökningen.

Röset är beläget på samma sida om den nya landsvägen som föregående röse. Röset har en regelbunden oval form, mäter i norr och söder $6\frac{1}{2}$ meter, i öster och väster 5 m. Öfverst täckes röset af en frodig torf och växte på dess södra sluttning en tät enrisdunge. Till påbyggnad hade äfven härifrån en och annan ur torfven framskymtande sten uppbrotts. Någon egentlig „silmakivi“ kunde till det yttre icke varseblifvas. Stensättning vid foten ägde röset icke.

B. Undersökning.

a) Rösets byggnad.

Den jordfasta „silmakivi“ befanns vara belägen mera i den södra ändan af röset. Endast dess öfversta topp blef synlig öfvanom röset. Röset var sammansatt af stora sten block, om hvilka 2 man kunde rä, samt af mindre stenar af häst- och människo- hufvuds storlek; emellan dem voro små klapperstenar strödda. Flere af dessa stenar visade spår af att de varit utsatta för stark hetta. Samtliga ste-

nar låga inbäddade i en med kraftig matmylla
uppblandad grusjord, som äfven delvis tyktes vara
bränd. Vid midten visade sig röset äga en höjd af
 $\frac{1}{2}$ meter.

b) Fynd.

Efter det torfven aflägsnats befunnos samtliga
i röset funna saker ligga på 2-3 decim. djup. Ur-
sprungligen hafva altså föremålen varit belägna
närmare rösets yta än dess botten. Med samma an-
märkning med afseende å närsluten plantteckning
som vid beskrifningen af föregående röse gjordes,
uppräknas äfven här de uti röset funna fornsakerna.

N° 1. Fragment af en remsötja af järn.

N° 2-3. Delar af härtmunlag af järn.

N° 4-5. Tvänne fragment af 2 järnspjutspetsar, af
hvilka åtminstone den ena varit försedd med hullin-
gar.

N° 6. Stycken af en stor klumpig med hål i midten
försedd trissa af bränd lera, synbarligen af ena-
kanda beskaffenhet och för samma ännu outredda
ändamål använd som föremålet, hvilket förut
anträffats å det närbelägna Kirmukarmu i Wesilak-
ti socken (se museets katalog N° 3010, 18-19).

Spredda i röset uppsamlades på olika djup för-
multnade ben och krukskärfor af ofvan nämnd uti
röset N° 17 anträffad beskaffenhet.

Röset N° 15.

A. Läge och utseende före undersökningen.

På samma sida som de föregående ligger äfven

detta röse på södra sidan om den nya landsvägen. Åtskilliga af rösets öfversta större stenar äro bortsläpade till brobyggnad. Vid rösets sydvästra kant växte några större alar. Röset är öfverdraget af en frodig torf. Den hade en någorlunda jämn oval form hvars längd i öster och väster var $5\frac{1}{2}$ meter samt bredd i norr och söder $4\frac{1}{2}$ m. Någon silmäkivi förmärktes icke, ej heller någon afsektlig stensättning vid rösets fot.

B. Undersökning.

a) Rösets byggnad.

Röset befanns vara uppkastadt utan ordning af större och mindre stenar omkring några större jordfasta stenar. Det hela var inbäddadt i en kraftig matnylla som från rösets botten sträkte sig upp till omedelbart under torfen. Ett stort antal stenar uti röset visade genom sin skörhet hafva varit utsatta för stark hetta. Röset ägde vid midten en höjd af omkr. $\frac{1}{2}$ meter.

b) Fynd.

Efter torfvens aflägnande påträffades på cirka 2 decim. djup, vid de på närsluten planteckning betecknade ställena 1, 2, 3: I^{mo} fragment af en sköldbuckla, II^{do} del från midten af en tvåäggad svärds klinga, III^{io} öfre delen af en tvåäggad svärds klinga med tånge, alla af järn. Spridda uti röset på olika djup uppsamlades ett 30-tal keruksskärivor af en i ^{Fin} Fäivänieni förekommande tillverkning.

Röset n° 6.

A. Läge och utseende före undersökningen.

Röset är beläget på samma södra sida om den nya landsvägen som de öfriga här oöfvan beskrifna rösena. Af detta röset fanns endast södra hälften kvar. Stenarna från såväl hela den norra hälften som delvis äfven från den södra voro alla bortsläpade till brobyggnad. Ett dike som begränsade den nya landsvägen i söder var draget tvärs igenom röset i öster och väster. Öfven här betänktes röset ursprungligen af en frodig torf, af hvilken rester funnos kvar.

B. Undersökning.

a) Rösets byggnad.

Röset tyktes ursprungligen hafva varit inklämmadt emellan 2:ne större jordfasta stenar hvilka hade ett afstånd ifrån hvarandra af $2\frac{1}{2}$ meter. Stenarna uti den kvarblifna hälften af röset bestodo af mindre sådana från en knytnäfs storlek till större, om hvilka en man kunde rå. Det hela låg inbäddadt i ett lager kraftig matmylla. Detta lager ägde nu mera blott $\frac{1}{4}$ meters tjocklek.

b) Fynd.

På det med n° 1 uti bifogad planteckning af röset betecknade stället hade påträffats den af Doktor Hj. Appelgren för museet förvärfvade delen af en tväggad svärds klinga af järn (se museets Katalog n° 3132). Omedelbart österom detta anträffades i stället n° 2 några krukskärfor. Dessa krukskärfor, hvilka röja samma grofva tillverkningssätt, som öfvan blifvit sagdt, befunno sig på ett djup nära

intill rösets botten.

Röset N° 44.

A. Läge och utseende före undersökningen.

Detta röse var upprett på norra sidan om den nya landsvägen, i den nuvarande hästhagen, ^{och} omgifven af skog. Vid foten omkring norra hälften af ett väldigt omkr. 3 meter högt stenblock voro stenar uppkastade, hvilka betäcktes af frodig torf. Röset var orubbadt och växte på densamma några smärre trån. Afståndet från stenblockets norra sida till rösets fot i norr var $3\frac{1}{2}$ meter; från samma punkt vid stenblocket mätte röset äfvenledes $3\frac{1}{2}$ meter såväl i öster som i väster. Vid foten af rösets nordvästra hörn vidtog en mindre stenhop, som möjligen bildade ett särskildt röse för sig. Öfvanpå det sistnämnda röset, som äfven betäcktes af torf, växte några björkar; detta röse undersöktes blott så vidt detsamma kom i beröring med det större.

B. Undersökning.

a) Rösets byggnad.

Röset befanns vara byggt af större och mindre bullerstenar, som utan ordning lägo inbäddade i kraftig matmylla. Vid stenblocket mätte röset $\frac{1}{2}$ meter i djuplek.

b) Fynd.

Uti hela röset gjordes icke andra fynd än en sländtrissa af sten, som anträffades på 40 cm. djup vid foten af stenblockets nordvästra hörn.

Slutanmärkingar.

De fasta fornlämningarna i Pāvāniemi hafva här ofvan kallats rösen till skilnad från kummel. Med rösen menas då sådana fasta fornlämningar, hvilkas hufvudsakliga byggnadsmaterial utgöres af sten, med kummel däremot förstås bl. a. sådana fasta fornlämningar, hvilkas byggnadsmaterial i samma grad består såväl af sten som af mylla. Ofta kan det vara svårt att skilja mellan, röse och kummel af nämnda beskaffenhet.

Jorden uti ett sådant kummel omsluter nämligen understundom ett röse och i öfrigt är jorden ofta stenblandad. På mängtet röse har under tidernas lopp mull-lager bildat sig mellan stenarna, på mängden stenblandad jordhöj har myllan mellan stenarna blifvit bortsköjd. (se Witterhets Historie och Antiquitetets-Akademimens Månadsblad år 1873, sid 35-6; J. R. Aspelin, Hautarauniot Nahassa Ny-rössa, Pohjalainen, 1874 96, n:o 77.)

Med afseende på dessa rösens byggnad och innehåll kunna såsom karaktäristiska drag framhållas:

I^{mo} Rösena äro alla uppkastade af sten och mylla, likväl utgöres det öfvervägande byggnadsmaterialet af sten.

II^{do} Uti rösena spåras jäms med bottarna spår af förbränning.

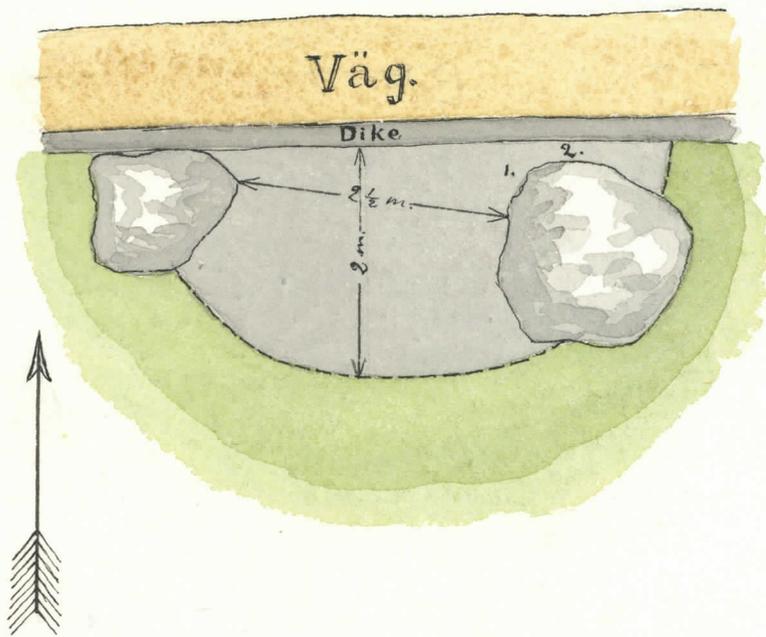
III^{io} Samtliga rösen sakna brända ben, om vi undantaga röset N° 17, uti hvilket en enda sådan skärfva anträffades. (människoben²). Rösena N° 17 och 12 innehöllo förmultnade djurben.

IV^{to} Uti röset N° 17 måste fornsakerna ursprungligen hafva legat ofvanpå detsamma eller åtmin-

stone ganska nära ytan. (jämför äfven en af Kyr-
koherden Wald. Bergroth beskrifven i Wehmo präst-
gårds mark befärdlig fast fornlämning uti hvil-
ken tre särskilda fynd gjorts se Top. Ark. och Muse-
ets Katalog n° 2738, 2766, 2786.) Uti rösena n° 15 och 12 lä-
go föremålen närmare rösens yta än dess botten. En-
dast krukskärforna och de förmutade benen
(jämfte annat af icke metall, se röset n° 17), anträff-
ades djupare.

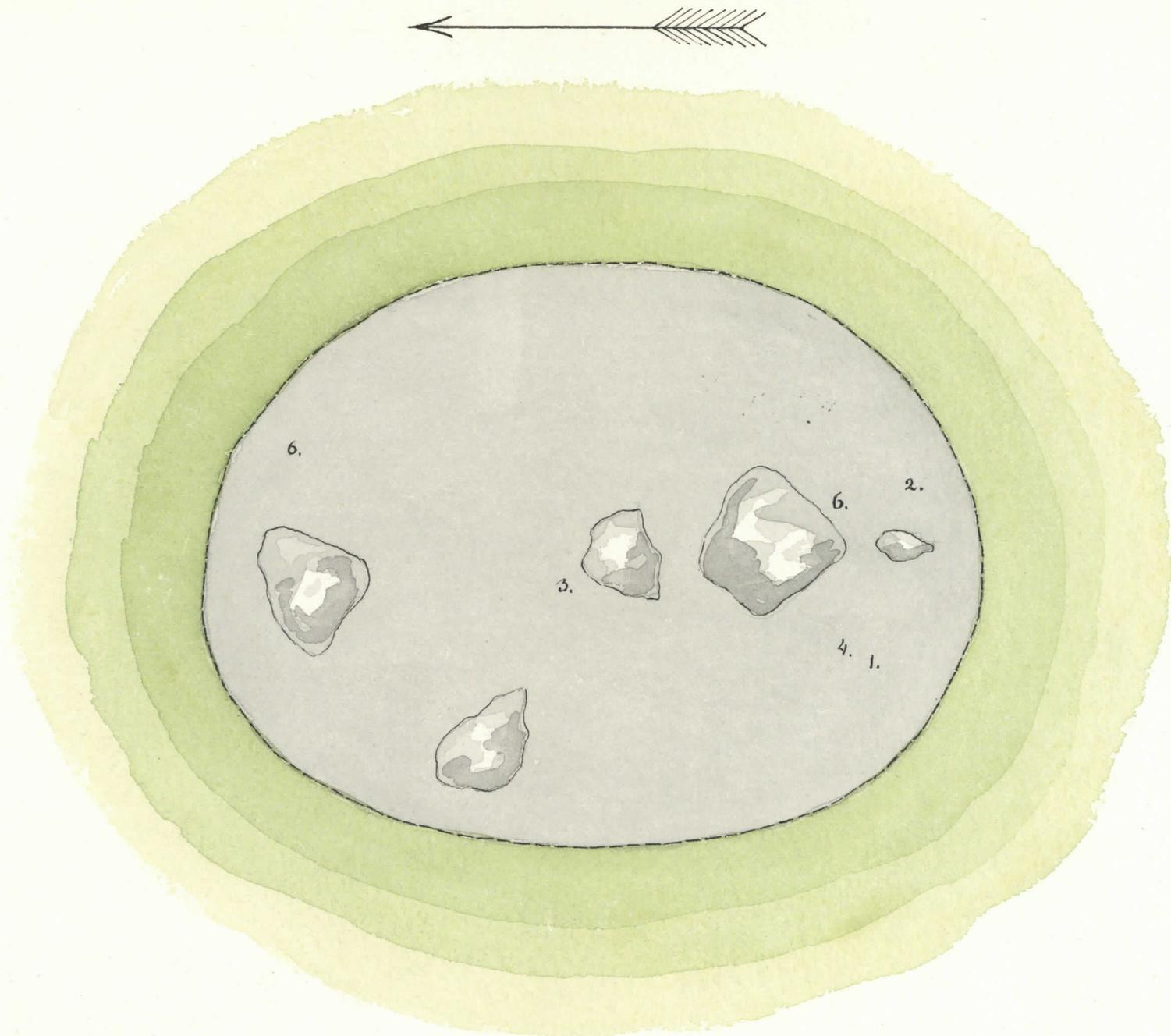
Vte Samtliga uti rösena funna fornsaker voro sön-
derbrutna.

Synnerligast på grund af den under 1mo an-
tydda omständigheten kunna vi icke a priori an-
se dessa rösen vara grafvar. Det låter väl tän-
ka sig att desamma t. ex. varit medelpunkter, om-
kring hvilka våra hedniska förfäders religiösa ce-
remonier koncentrerades. Ännu i denna dag plägar
ju shamanen i religiös afsikt offera föremål,
hvilka han kastar uti rösen eller fäster vid kvi-
sten, som stucks uti detsamma. Bland dessa offer-
skänker är det icke ovanligt att äfven finna rester
af häst- och andra djurben. (Se föräfrigt Offerfynd,
Laphus Müller, *Nor Oldtid*.)

Röset N° 6 ä Päiväniemi i Lempäälä socken.
Museets Katalog N° 3304.

Undersökt d. 10-16 sept. 1896 af Doktor A. O. Heikel och Magister H. J. Heikel.

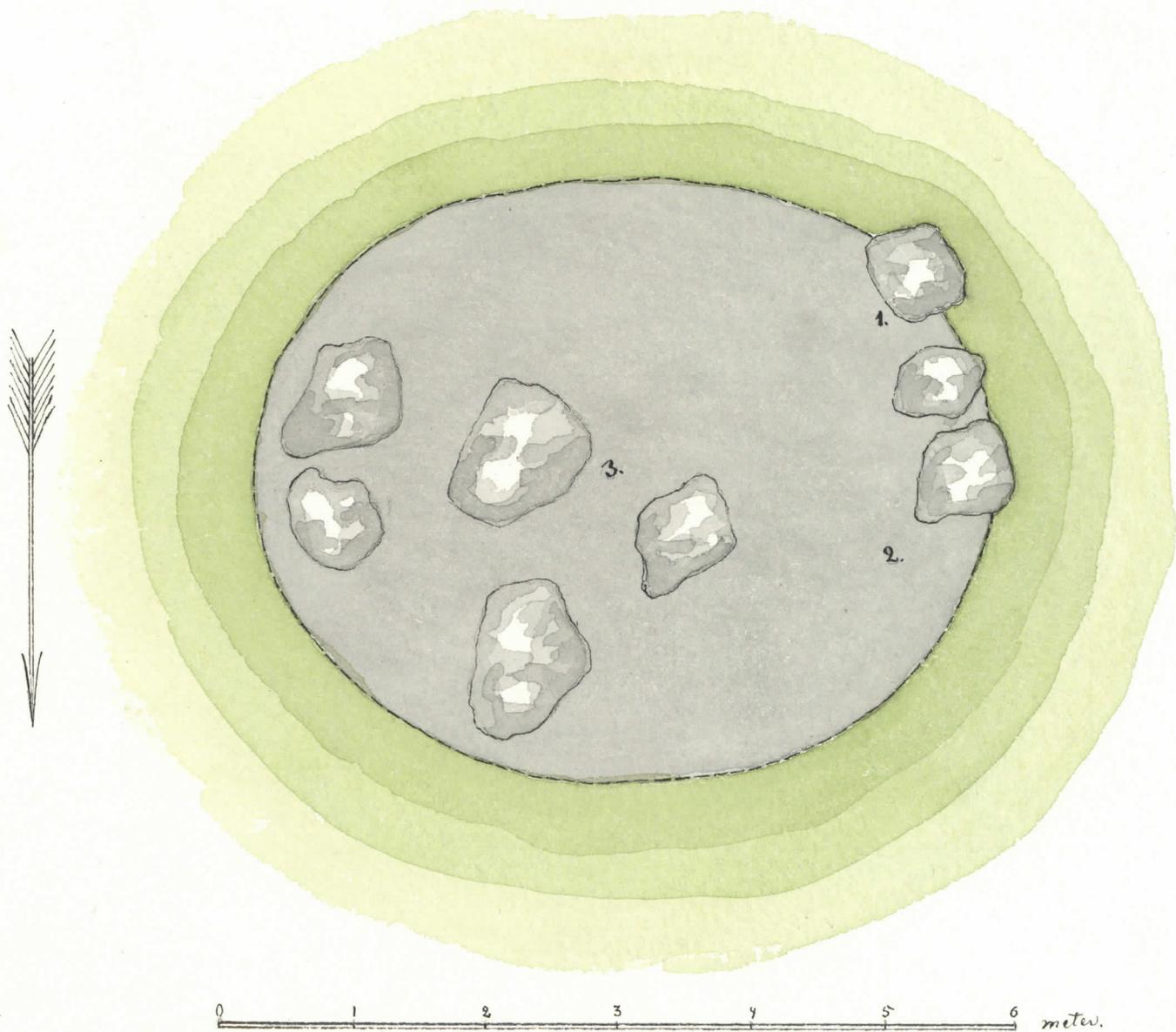
0 1 2 3 4 5 6 7 meter

Röset n° 12 å Päiväniemi i Lempäälä socken.

Museets Katalog N° 3304.

Undersökt d. 10-16 sept. 1896 af Doktor A. O. Heikel och Magister H. J. Heikel.

A. K. Heikel.

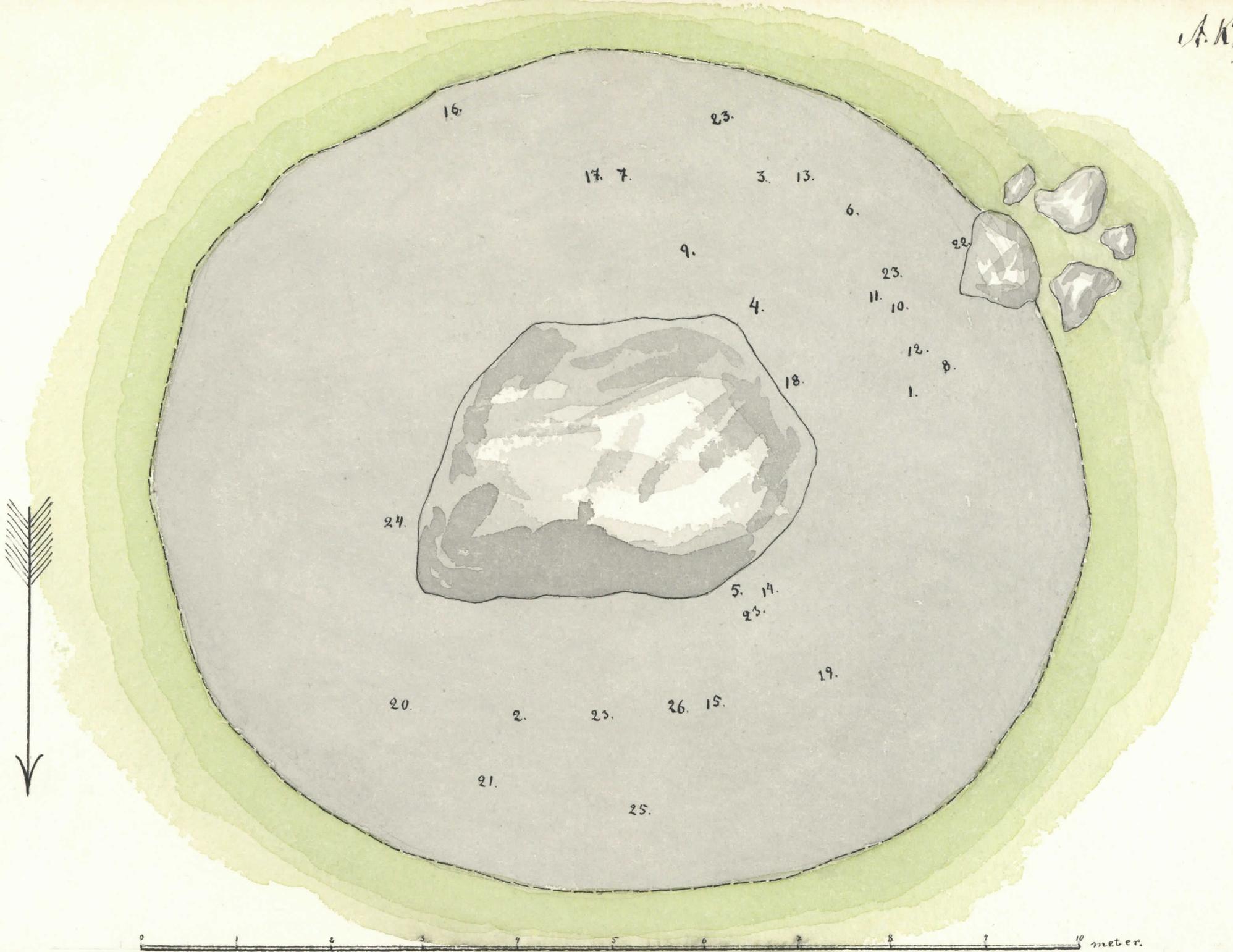

Röset N: 15 å Päiväniemi i Lempiälä socken.

Museets Katalog N: 3304.

Undersökt d. 10-16 sept. 1896 af Doktor A. O. Heikel och Magister H. J. Heikel.

A.K. 11/98

Röset. N° 174 å Päiväniemi i Lempäälä socken.
 Museets Katalog. N° 3304.
 Undersökt d. 10-16 sept. 1896 af Doktor A. C. Heikel och Magister H. J. Heikel.